

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. арх. **Димитър Любомиров Андрейчин**,
хоноруван преподавател в УАСГ – София и в НБУ – София,
научно направление „Архитектура, строителство и геодезия”.

за присъждане на **образователната и научна степен „ДОКТОР”**
по професионално направление 5.7. „Архитектура, строителство и геодезия“
на **ас. арх. Климент Иванов Иванов** – докторант на самостоятелна подготовка
в ДП „Архитектура на сградите, конструкции, съоръжения и детайли“,
с тема на дисертационния труд
„Архитектурни проблеми при промени във функциите на сградите“
и с научен ръководител: доц. д-р арх. Анна Борисова Аврамова.

Становището е изготвено на основание на Заповед № 586 на Ректора на НБУ доц. д-р Пламен Бочков от 17.07.2014 г. и на решение от заседание на Научното жури. Становището е съобразено с Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ.

1. Значение на изследваните в дисертационния труд проблеми в научно и научно-приложно отношение.

След като се запознах с дисертационния труд, преди всичко бих споделил, че заглавието е доста общо и дори малко подвеждащо, защото в него не се усещат естеството и остротата на проблемите, за които то трябва да загатва. Архитектурните проблеми при промяната на функциите на сградите са от най-различно естество, дори е трудно да бъдат изброени. Никой не би очаквал, че под това заглавие докторантът направо ще „бръкне в раната”, получена вследствие на игнорирането на засегнатата в труда област от страна на архитектурната колегия и от другите участници в процесите при промените във функциите на сградите, свързани както с творческата, така и с нормативната им страна.

Архитектурната наука също е оставила без нужното внимание засегнатата в труда област, щом досега не е предложила терминология и класификация в съответствие със световните тенденции. Поради това ще се наложи те да се „догонват” с ускорени крачки, след като един млад колега е усетил празнотите и сега „бие тревога”, но сякаш все още е сам на това поле. Всички ние – като проектанти и преподаватели – сме се сблъскали с тези проблеми, но сме ги решавали „на парче” според конкретния случай и конкретните условия.

Значението на предложения дисертационен труд за архитектурната практика е голямо и поради факта, че в *близкото бъдеще* – поради бързото и неразумно изчерпване на свободните терени в *близкото минало* – делът на преустройствата на съществуващи сгради ще нарасне и даже ще преобладава в сравнение с новите строежи.

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд

Целите и задачите са формулирани ясно и са добре аргументирани, за да въздействат убедително в желаната посока. Арх. Иванов си е поставил няколко задачи, правилно отразени в структурата на труда.

3. Методи на изследването

Освен обичайните за научните изследвания методи, изброени от докторанта – като „критичен анализ и синтез на литературни източници”, „лични

наблюдения” (тук бих добавил и опит), „сравнителен анализ”, „индукция и дедукция”, и пр. (които в случая бих нарекъл „класически”), арх. Иванов поставя на първо място в своята работа метода „изследване по образци” (Case study). В английския език това съчетание има и други значения, но авторът ясно го е дефинирал в рамките, които са необходими за изследването в конкретната област. Изброените методи са използвани поотделно или в комбинации според случая.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Приемам приносите по начина, по който са описани от автора на труда на стр. 135-138, включително и емоционалния тон в тяхното представяне. Още в началото изразих мнението си за ползата от приложението им в архитектурната практика.

5. Публикации по темата на дисертационния труд

Двете статии на докторанта по темата са отпечатани в Сборника с научни публикации на Департаментите „Архитектура”, „Дизайн” и „Изящни изкуства” на НБУ, брой 3, 2014 г., а докладът му на английски език „*Green cities: preservation, renovation and revitalization of emblematic urban areas through sustainable government and development*” е записан и качен в „youtube”. На публикациите ще се спрат по-подробно рецензентите, а броят им е взет предвид още при допускането на труда до защита.

Но за мен най-важната част от авторските изяви на докторанта е цикълът от лекции „Архитектурни проблеми при промяна на функцията на сградите” като част от ARCM 267 „Архитектура на сгради и комплекси – II част” за студентите по Архитектура в НБУ през есенния семестър на 2013-14 учебна година. Позволявам си да изкажа това мнение, защото за мен включването на тази тема в учебния процес е по-важно от всяка публикация.

6. Цитиране от други автори и отзиви в научния печат

Няма данни за цитиране от други автори и отзиви в научния печат. Това е обяснимо, защото двете статии са публикувани съвсем наскоро.

7. Препоръки и бележки.

Имам някои бележки към дисертационния труд, които по-скоро се отнасят за неговото бъдещо отпечатване, но намирам за необходимо да ги споделя тук:

На първо място бих препоръчал разширяване на разглежданите образци поне с още един във всяка от предложените категории, илюстрирани в таблицата на фиг. 109 (стр. 135), за да се докаже правилността на тази класификация или може би необходимостта от нейното разширяване и обогатяване. В момента изглежда така, сякаш образците са подбрани спрямо 7-те комбинации (по начина им на изявяване и по начина им на въздействие) в таблицата, а не обратното.

Също така, тези допълнителни образци би трябвало да излязат от европейския контекст, в който са ограничени обектите в дисертационния труд, за да се види как действат проектантите в други части на света в подобни случаи, или как се отразяват културите на американския континент (напр. САЩ, Мексико, Бразилия и др.) или азиатските култури (напр. Япония, Китай, Индия и др.) върху съответните обекти при сходни обстоятелства. И тъй като предложеният метод ще се използва преди всичко у нас, би трябвало да се разгледат още български примери в подкрепа на тезата в труда.

Най-трудната задача (и най-неблагодарната!), която си е поставил докторантът, е терминологичната основа в тази нова област. Някои от термините не ме задоволяват в езиково отношение и може би ще бъдат оспорвани от други колеги и инстанции. Би трябвало да се стремим към яснота на български език, а не да се опитваме да правим компромиси, за да се приближим до значението на английски език, което и там е спорно и противоречиво. Както във всяка нова област, така и тук американските и английските автори подхождат с оглед на силния ефект върху читателя или слушателя чрез образни сравнения и внушения, идващи по-скоро от журналистическия, а не от професионалния изказ.

Така например, авторът не успя да ме убеди, че трябва да има съчетание „*съвременно минало*“, наред с „*близкото минало*“. Даже когато „*съвременно*“ е поставено в кавички, парадоксът не работи добре на български език, защото веднага възниква аналогия с названията на времената в българската граматика и така се стига до съчетанието „*сегашно минало*“, което вече звучи анекдотично. Но по-важното е, че нямаме нужда от „*съвременно минало*“, когато „*близкото минало*“ може да се дефинира достатъчно прецизно, за да се различават нюанси спрямо днешния ден.

Докторантът се е опитал съвсем добросъвестно да преведе съчетанието, изведено и в подзаглавие на един от основните цитирани трудове, за да прозвучи то най-близко до смисъла на английски, но авторитетът на английските автори (*R. Harrison* и *J. Schofield*) не бива да ни попречи да видим, че те сами попадат в словесен капан, тъй като предложеното „*несериозно*“ съчетание създава сериозен етимологичен проблем и на англоезичните им читатели. Това се е случвало безброй пъти в английския език, но не е необходимо да се случва и в нашия език, защото имаме избор.

Същото се отнася и за „*потребителя-творец*“. Не мога да се съглася с докторанта, че ако потребителят „*унифицира процеса и влияе както върху утилитарната функция, така и върху естетическия и художествен образ на архитектурния обект*“, това го превръща в „*творец*“. В случая трудният избор в превода на прилагателното „*creative*“ не ни отвежда чак дотам, че всеки потребител или собственик, който има вкус, а също и финансови възможности, трябва да бъде „*повишен в творец*“. Между другото, макар в разглежданата дисертация да не се засягат юридическите аспекти (което приемам за правилно), в бъдеще все пак трябва да се изяснят, разграничат и дефинират понятията „*собственик*“, „*наемател*“, „*ползвател*“ и „*потребител*“, тъй като ние ги използваме в ежедневието си, а ролите, правата и възможностите им не бива да се смесват.

Когато срещнах съчетанието „*Industrial ruins*“ в дисертационния труд, това ми напомни случая с предложената още в средата на XX век в Англия нова архитектурна област „*Индустриална археология*“ (*Industrial Archeology*), по която и аз се бях запалил. Тогава археолозите остро възразиха срещу използването на името на тяхната наука за нещо, което не трябва да се разкопава, а английските автори на идеята отговориха, че няма смисъл да се чака нещото да се покрие с метър пръст, за да се превърне в археология. И все пак съпротивата, бойкотът и влиянието на археолозите бяха толкова силни, че въпреки провежданите международни конференции през 60-те, 70-те и 80-те години, въпреки огромната библиография с книги и статии в областта на Индустиалната археология, тази дейност постепенно загуби популярността си сред по-широките научни среди. По някаква случайност това съвпадна и с

изместването на моите научни интереси в друга посока. Но ето, че цитираните и разгледани от арх. Иванов в дисертацията му „Industrial ruins” очевидно заместват спорното заглавие, което позволява работата върху тези изключително важни архитектурни и технологични обекти да продължи без излишни спорове и възражения. Това показва колко е важно да се избере подходящ термин на международно научно ниво.

Както в много други случаи с нови научни и научно-приложни области, така и в конкретния случай терминологията не може да бъде дело само от един автор. За да бъде тя точна и трайна, трябва да се впрегнат усилията на архитекти, юристи, езиковеди и др. специалисти.

Тъй като дисертацията много ми допадна и даже ме запали, опитах се да си представя какво трябва да последва след нейната защита, за да не остане тя само етап в развитието на една преподавателска кариера (което наблюдавам вече повече от 40 години), а да има полза за колегията и обществото.

Освен споменатата интердисциплинарна работа по терминологията и отпечатването на дисертацията като монография, трябва да има широко професионално обсъждане в САБ и КАБ, което да включва презентации на арх. Климент Иванов по темата, както в София, така и в градовете с по-многобройна колегия, където тезите на дисертацията ще събудят интерес, анализ и подкрепа. Такава практика е необходима, за да привлече вниманието на замрялата напоследък архитектурна колегия и към други дисертации и научни разработки, особено когато от тях се очаква отзвук в нормативните документи. Имам още идеи за успеха на начинанието, които бих споделил при случай.

8. Заключение

Като цяло приемам представената дисертация! Тя показва, че нейният автор притежава задълбочени теоретични знания не само в своята специалност, но и в други области, доказва способност за самостоятелни научни изследвания, и показва широка обща култура.

Идеята на дисертационния труд е оригинална и много актуална. Темата не е изследвана у нас, а и чужбина е все още в начален стадий. Тезата е защитена убедително, поставената цел е постигната, но по-важното е, че е перспективна – предстои ѝ сериозно по-нататъшно развитие, което се дължи на приносите в дисертационния труд.

Тези приноси са както в областта на *обогаляване на съществуващи знания*, така и за *приложение на научни постижения в практиката*.

Считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (Д.В. бр.38/21.05.2010, посл. изм. Д.В. бр. 68 от 02.08.2013г.) и на Правилника за приложението му.

В заключение давам положителна оценка на дисертационния труд на докторанта и като член на научното жури давам своя глас, за да бъде присъдена на ас. арх. Климент Иванов Иванов образователната и научна степен ДОКТОР.

София, 5 септември 2014 г.

/Доц. арх. Димитър Л. Андрейчин/